

EVET/HAYIR

OKTAY AKBAL

Halit Ziya 125 Yaşında...

Yüz yirmi beş yıl! Bu süreci pek az insan yaşayabilir. Yalnız yazarlar, sanatçılardır ölümlerinden, doğumlarından yüz yirmi beş yıl sonra da canlılığını, gücünü koruyanlar. Yaşamını sürdürenler.

Halit Ziya Uşaklıgil, Türk yazınının büyük romancısıdır. 'Mai ve Siyah' ve 'Aşk Memnu' gibi ölümsüz romanları bugün de vazgeçilmez değerde birer yapıttır. Uşaklıgil'in Türk romanındaki yeri her türlü tartışmanın üstündedir. Bir dönemi yanıtsamak, kahramanının iç dünyasını ayrıntılarıyla vermek, kişinin zamanlar, dönemler üstü niteliğini yıllar yıllar sonra gelecek kuşaklara duyurmak, taşımak...

Bu akşam TYS 'Ustalara Saygı' gecesinde Halit Ziya Uşaklıgil'i anacağız. Doğumunun 125'inci yılındayız. Sanırım yüz yirmi beş yıl sonra da Türk toplumu, Türk insanı roman sanatının büyük ustasını bugünkü gibi önemle, saygıyla anacaktır. Anmak zorundadır, ulus olarak yaşamak, geleceğe, sonsuza dek ulusal kimliğimizi yaşatmak, ancak bu ulusun içinden yetişmiş büyük değerlere bağlanmakla, saygı göstermekle orantılıdır.

Ahmet Hamdi Tanpınar onun için:

"Eseri vazih, köklü bir cemiyet görüşünün etrafında toplanmaz. Onun içindir ki, bu eserde önerilen hayat modalarının yanı başında, o da zaman zaman ve parça parça olmak üzere asıl cemiyet genişliğinin girdiğini görebiliriz. Devrini doğrudan doğruya değil, bazı esas unsurların yokluğuyla veren yazarlardandır" diyor.

Ülkemizde ne zaman toplum gerçekleri bütün açıklığıyla, derinliğiyle verilebilmiş ki! Bilinen bilinmeyen, yasal ya da yasal olmayan türlü engeller, yasaklar yazarın karşısındadır. Özellikle Abdülhamit zorbalığı döneminde yazılan romanlar ister istemez toplum gerçeklerine bütünüyle değinemeyecekti. Nitekim '40 Yıl' adlı anılarında Halit Ziya, bu konuda şöyle yazıyor:

"...Birader diyemezsiniz, bir tarafta Sultan Murat, diğer taraftan Reşat efendi vardı. Tepe diyemezsiniz, Yıldız Sarayı'nın bir tepede kâin olduğuna bir telmih yapmış olurdunuz, sakal hele boya derhal padişahın boyalı sakalına ima olurdu. Böyle yüzlerce kelime vardı ki, bir taraftan tutulup çekilince uzayan bir lastik gibi Yıldız'a kadar uzatılabilirdi. Hatta öyleleri vardı ki, bizler yazıcılar, acaba niçin memnudur diye bir kaç kişi bir araya toplanarak uğraşır, sebebini hikmetini araştırırdık. Bunun sebebi ve hikmeti herhangi korkak bir memurun İodostan bahsolunmasını burnunun büyüklüğüne bir işaret gibi telakki ederek alınan vehham bir adam gibi bir marizin zihninde doğmuş bir gülünç vesvese olurdu. Bakınız şimdi burda burundan bahsettim; coğrafya kitaplarında bile burundan bahsolunmazdı. Tarih kitaplarından bütün isyan, ihtilal, suikast fasıllarını kaldıran Maarif, belki dünya haritasından da burunları kaldırmış, yahut da kelimenin yerine başka bir münasibini bulmuştu, mesela çıkıntı demişti..."

Bu koşullarda kimse toplum gerçeklerine değinemezdi elbet! Ele alınacak hemen hemen tek konu aşktı. Yine de 'Aşk Memnu'da yasak bir aşkın söz konusu edilmesi, o dönem için ileri bir davranıştı. 'Mai ve Siyah'ta çizilen Ahmet Cemil'in toplumdaki eşitsizlikten, özgürsüzlükten bunalan bir aydın olduğu bilinir. Yazar, Ahmet Cemil'i çok daha değişik biçimde, çok daha gerçekçi, çok daha anlamlı bir nitelikte yazmak istediğini söylüyor. Şöyle diyor, bu konuda:

"...başka türlü tasarladım. O zamanın hayatından, idaresinden, memlekette teneffüs edilen zehirle dolu havadan, acılı hastalıklı bir genç, kısacası devrin bütün hayal kuran yeni nesli gibi bir bahtsız tasvir etmek istedim ki ruhunun bütün acılarını haykırınsın, coşkun bir delilikle çırpınsın ve bütün emelleri parmaklarının arasından kaçan gölgeler gibi silinip uçunca, o da gidip kendisini ölmek için saklanan bir kuş gibi, karanlık bir köşeye atsın. Bu gençte bir aşk yıldızı, bir de sanat hülyası olacaktı ve bunların arasında bir sarhoş gibi yıkıla yıkıla, o duvardan bu duvara çarpa çarpa geçip gidecek, sonunda bir kovukta sinip can verecekti. Mavi hülyalar için yaşamak için yaratılmışken siyah bir uçuruma yuvarlanacaktı."

Oysa Halit Ziya 'Mai ve Siyah'ın kahramanını istediği, özlediği biçimde yaratamaz, "Ahmet Cemil tamamlanmamış bir müsvette halinde bir belirsizlikle çevrili kalmıştır" der.

TYS'nin Karaca Tiyatro'da düzenlediği Halit Ziya'ya Saygı toplantısına tüm yazınsever okurları çağırarak isterim.

Kişisel Arşivlerde İstanbul Belleği
Taha Toros Arşivi

